

46. vuosikerta
 Kasvatusopillisen aikakauskirjan 152. vuosikerta
 Kasvatus ja koulun 101. vuosikerta

Kasvatus

Pääkirjoitus

Arto Jauhiainen – Juhani Tähtinen 3 Kolmen vuoden ruusut ja risut

Artikkeleita

- Mikko Puustinen – Janne Säntti
 – Jari Salminen 6 Ylistystä ja toiminta-alttiutta – Retorinen analyysi tutkimusperustaisen opettajuuden rakentamisesta Opettajankoulutus 2020 -loppuraportissa
- Mira Kalalahti – Heikki Silvennoinen
 – Janne Varjo 19 Kouluvalinnat kykyjen mukaan? – Erot painotettuun opetukseen valikoitumisessa
- Matti Meriläinen – Helena Puhakka
 – Hanna-Maija Sinkkonen 36 Tiedon löytäminen internetistä ja sen ymmärtäminen osana nuorten ammatinvalintaa koskevaa päätöksentekoa
- Maija Lanas – Marjatta Hautala 48 Kyseenalaistavat sopeutujat – Mikro-poliittisen lukutaidon opettaminen opettajankoulutuksessa

Katsauksia

Pekka Kempainen – Ella Pietiläinen
 – Tanja Vehkakoski 60 Opettajan antama kehuva palaute tutkimuskohteena

Lyhyempiä kirjoituksia

Tiina Tuijula 74 Tue, ohjaa, opasta, lisäkurssilla tehosta – Ohjaajien kokemuksia lukion opinto-ohjauksesta

Kolumni

- Risto Rinne 83 Tulevaisuuden peruskoulu uuteen hallitusohjelmaan tutkimuksen siivin?

Puheenvuoroja

- Paulo Feytor Pinto – Elina Kouki 85 PISAn vaikutus opetuskäytäntöihin ja yliopistomenestykseen
- Pirkko Eerola-Pilvi 91 Mikset kirjoittaja kriittisesti, opettaja?
- Timo Saloviita 93 Liian tehokas edunvalvonta haittaa koulutyötä
- Kimmo Tuominen 98 Älykästä läsnäoloa? Mediataidot ja yksityisyys älykkään läsnäinformaation yhteiskunnassa

Ajankohtaista • Tapahtumia

- Marja-Kristiina Lerkkanen – Piia Björn 101 Varhaisvuosien kokemukset heijastuvat oppimiseen
– Jenni Salminen
- Niina Impiö – Jenni Kaisto 104 Kasvatuksen ja oppimisen ympäristöt
– entä arvot? Kasvatustieteen päivät 2014
– Hanna Järvenoja – Pauliina Rautio
– Minna Uitto – Pirkko Hyvönen
Oulun yliopistossa

Kirja-arvioiteja

- Sonja Kosunen 107 Kouluvalinnan vaikeus
- Hanna Ylöstalo 111 Tietoa ja tietämistä korostavaa feminististä pedagogiikkaa
- Jyrki Hilpelä 114 Rajankäyntiä henkityhteellisen pedagogiikan ja kriittisen kasvatustieteen välillä

English Summaries

117

Kirjoittajat

119

Kolmen vuoden ruusut ja risut

Aloitimme Kasvatuksen päätoimittajina tasan kolme vuotta sitten. Nyt kun saimme vielä kahden vuoden jatkoajan, lienee paikallaan tehdä jonkinlaista välitilinpäätöstä ja katsella tiedealamme lehden päätoimittajavinkkelistä sitä, miltä alamme kotimainen julkaisukulttuuri ja -toiminta näyttävät nykyään. Jaossa on sekä ruusuja että risuja.

Aloittaessamme ensimmäisen kautemme Suomessa käytiin vilkasta keskustelua tiedejulkaisemisen linjauksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö oli juuri lanseerannut julkaisufoorumi-idean, jonka pohjalta ryhdyttiin ulkomaisten mallien mukaan kehittämään tiedejulkaisujen laatuluokitusjärjestelmää. Jatkuvasti massoittuvan ja kaupallistuvan tieteellisen julkaisutoiminnan pyönteissä katsottiin aivan oikein, että jotakin tulisi tehdä, jotta määrä ei korvaisi laatua tutkijoiden julkaisuaktiivisuudessa eikä julkaisujen arvoa puntaroidaessa.

Julkaisufoorumin alkuvaiheessa näytti siltä, että järjestelmä tulisi sisältämään kotimaisen tiedejulkaisemisen vakavan arvonalennuksen. Ministeriön ensimmäisissä suunnitelmaversioissa lähtökohtana näet oli se, että kansalliset julkaisut saattoivat pääsääntöisesti sijoittua vain 3-portaisen luokituksen alimmalle askeleelle. Tämän seurauksena alettiin jo maalailla synkkiä tulevaisuudenkuvia suomen kielen kuihtumisesta tiedekielenä. Julkaisufoorumin ensimmäisellä rankkauskierroksella Kasvatus sijoitettiin alimpaan kastiin, joka tässä takaperoisessa luokituslogiikassa merkitsee tasoa yksi. Sen sijaan joitakin muita suomalaisia tiedelehtiä oli kuitenkin sijoitettu tasolle kaksi. Huomattiin, että politiikastahan tässäkin laadunarvioinnissa on kyse, kuten aina. Tiedeseurojen yhteisvoimin ryhdyttiin vastustamaan kansallisen julkaisemisen arvostuksen marginalisointia ja puolustamaan monipuolista julkaisemisenarvoa. Taistelu tuotinkin tulosta. Uuden arviointikierroksen myötä jo vuonna 2012 Kasvatus nostettiin muutamien muiden kotimaisten lehtien ohella Julkaisufoorumin luokituksen toiselle tasolle, jossa lehtemme säilyi myös viime vuonna tehdyllä uudella arviointikierroksella. Mainittakoon, ettei luokitusjärjestelmässä ole kyse vain julkaisujen laadun kohottamisesta sinänsä eikä tieteellisestä kunniaista, vaan se valjastettiin yhdeksi instrumentiksi yliopistojen rahanjakoa varten.

Kirjoitimme ensimmäisessä pääkirjoituksessamme arvostavamme kansallista julkaisemista siinä kuin kansainvälistäkin. Molemmilla tulisi olla paikkansa tieteellisessä julkaisutoiminnassa. Tämän allekirjoitamme kolmen vuoden jälkeenkin. Samalla toivoimme saavamme julkaista runsaasti korkeatasoisia ja mielenkiintoisia artikkeleita, lyhyempiä kirjoituksia, puheenvuoroja, kirja-arvioita ja ajankohtaisia kirjoituksia. Tietysti odotimme myös toiveikkaina saavamme lukea kahdesti vuodessa laadukkaita teemanumeroita vieraillevien päätoimittajien toimittamina. Lehdessä otettiin käyttöön myös kolumnipalsta tarkoituksena nostaa esiin ajankohtaisia, napakoita ja persoonallisia näkökulmia kasvatuksen kentän moninaisiin ilmiöihin.

Kun tarkastellaan viime vuosina lehtiin lähetettyjen artikkelikäsitteiden määriä, havaitaan, että tarjonta on ollut ilahduttavan nousujohtoinen. Toimituksen tilastot kertovat, että vuonna 2011 tiedeartikkeliksi tai katsaukseksi (teemanumerot pois lukien) tarjottiin 29:ää käsi-

kirjoitusta, vuonna 2012 määrä oli 38, vuonna 2013 jo 40 ja vuonna 2014 yllettiin 49:ään. Kun lukuihin sisällytetään vielä teemanumeroihin tarjotut artikkelit, ottaa lehti nykyisellään vastaan vuodessa lähes 70 sellaista uutta kirjoitusta, jotka on tarkoitus saattaa refereeprosessiin. Näyttäisi siltä, että Jufo-luokituksen nousu selittäisi ainakin osin tarjonnan kasvua, sillä tarjokkaiden määrä lähti nousuun juuri vuodesta 2012 lähtien. Olisiko niin, että porkkana (2-taso) on keppiä (jääminen 1-tasolle) motivoivampi kirjoitusaktiivisuuden lisäämisen kannalta?

Kasvatuksessa julkaistaan 30–40 prosenttia artikkelitarjokkaista. Moniin kansainvälisiin lehtiin verrattuna hylkäysprosentti ei liene kovin korkea. Tähän on yhtenä syynä se, että tarjottuja käsikirjoituksia työstetään lehdessämme usein eteenpäin jo ennen refereeille lähettämistä toimituksen antamien kommenttien pohjalta, joskus jopa useitakin kertoja. Ison ruusukimpun ojenamme toimituksen rautaiselle ammattilaiselle, toimittaja Kaisa Leinolle, jonka panos muiden tehtävien ohella kirjoitusten julkaisukuntoon saattamisessa on ollut korvaamaton.

Refereekierroksen jälkeen kirjoittajat joutuvat työstämään käsikirjoitustaan lausuntojen suunnassa usein hyvinkin paljon. Päätoimittajina täytyykin antaa kiitosta arvioitsijana toimineille kollegoille hyvistä ja rakentavista arvioista. Monet artikkelikäsikirjoitukset ovat kommenttien ansiosta kohentuneet sekä sisällöllisesti, rakenteellisesti että luettavuutensa suhteen merkittävästi. Toisinaan artikkeliksi tarjottua käsikirjoitusta ei ole syytä tai toisesta pantu lainkaan referee-kierrokselle, vaan se on julkaistu niin sanottuna lyhyempänä kirjoituksena, ilman vertaisarviointiprosessia. Olemme myös joutuneet ehdottamaan käsikirjoituksen julkaisemista lyhyempänä kirjoituksena refereekierroksen jälkeen, milloin olemme todenneet, että kirjoitus ei yllä artikkeliosastolle. Tämä on ymmärrettävästi pettymys kirjoittajalle.

Kaiken kaikkiaan kokemuksemme on, että vaikka tarjonta on kasvanut ilahduttavasti, ei tarjokkaiden laatu valitettavasti ole noussut samassa suhteessa. Hyviä käsikirjoituksia tarjotaan toki edelleen, mutta kokonaisuudessaan taso on varsin kirjavaa. Ani harvoin hylkäyksen perusteena on ollut aiheen sopimattomuus lehtemme. Alan yleislehtenä olemme halunneet julkaista kirjoituksia kasvatuksen ilmiöistä laidasta laitaan ja eri näkökulmista. Sen sijaan jäsentelyltään, kirjoitusasultaan ja jopa oikeinkirjoitukseltaan keskeneräisiä kirjoituksia tarjotaan luvattoman paljon. Tällaisten perusasioiden tulisi olla kunnossa jo heti ensimmäisessä versiossa. Tieteellisesti hyvinkin kiinnostava ja merkittävä artikkeli ei etene refereekierrokselle, elleivät edellä mainitut perusasiat ole kunnossa. Kirjoituksen vertaisarvioitsijoiksi pyritään saamaan aiheen parhaat asiantuntijat, joita ei voi rasittaa vaikeasti luettavilla käsikirjoituksilla.

Kirjoituksen julkaisuprosessia ehdottomasti jouduttaa se, että tekstillä on selkeä tavoite sekä se, että käsikirjoitus noudattaa oman tieteenalan ja kyseisen lehden konventioita. Tieteellisen tekstin päätavoite on välittää alan tutkijoille ja muille asiasta kiinnostuneille uusia tutkimustuloksia, tulkintoja tai näkökulmia. Kyse on kommunikaatiosta, jota säätelevät tiedeviestinnän pelisäännöt ja vaatimukset. Näitä ovat ainakin tekstin loogisuus, johdonmukaisuus, argumentaation vakuuttavuus ja kriittisyys. Olennaista on myös pysyä kirjoituksen tekstilajin tyyli- ja formaatissa: tiedeartikkeli ja puheenvuoro eroavat olennaisesti toisistaan. Ohjeistusta eri kirjoitustypeille löytyy lehden kotisivuilta. Yhteen artikkeliin ei kannata yrittää mahduttaa liian monta asiaa tai tulkintakulmaa. Tähän pulmaan olemme törmänneet erityisesti kirjoituksissa, jotka ovat osa laajempia tutkimuksia, esimerkiksi väitöskirjoja. Edelliseen liittyen meitä yllätti aluksi myös se, kuinka monia artikkelitarjokkaita rasittaa käytettävien käsitteiden tai tulkintakehyksen hämähämyys, ohuus tai empirian ja teorian kohtaamattomuus. Nämä ovat toki sellaisia kysymyksiä, jotka alistetaan refereeiden arvioitaviksi, mutta liian monen tarjotun käsikirjoituksen kohdalla jo aiheeseen vihkiytymätönkin lukija havaitsee, että kirjoitus ei kestä tieteellistä kritiikkiä. Valitettavasti nämä eivät ole vain noviisikirjoittajien ongelmia, vaan toisinaan hyvinkin kokeneet tutkijat ja kirjoittajat sortuvat keskeneräisillä kirjoituksillaan koputtelemaan toimituksen jään kantavuutta.

Selityksenä edellä mainituille ongelmille on ymmärrettävästi kiristyvän julkaisupaineen tuottama kiire. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että korkeatasoisen tiedeartikkelin kirjoittaminen vie aina oman aikansa, kirjoitettiinpa se vieraalla kielellä tai äidinkielellä. Luulemme, että jotkut Kasvatukseen tarjotut käsikirjoitukset ovat viimeistelytasoltaan sellaisia, joita tekijä tuskin vakavissaan lähtisi tarjoamaan vastaavan tason kansainväliseen lehteen. Ehkä olemme väärässä. Joka tapauksessa tiedelehden toimituksen tehtävänä on toimia julkaisujen tieteellisen tason veräjänvartijana – kaikissa olosuhteissa. Tässä keskeisessä asemassa ovat vertaisarvioitsijat. Kuitenkaan referee-järjestelmä ei voi milloinkaan taata täysin objektiivista arviointia, eikä arvioitsijoiden valinnat aina osu kohdalleen, mistä syystä menettelyä voidaan myös oikeutetusti kritisoida. Vertaisarviointijärjestelmä muistuttaakin demokratiaa: molemmat ovat kaukana täydellisestä, mutta ovat tunnetuista vaihtoehdoista toistaiseksi parhaat mahdolliset.

Edellä esitetty kritiikki ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö lehdesämme olisi julkaistu erinomaisia artikkeleita. Muun muassa vuodesta 2013 lähtien toimituskunnan valitsemat vuoden tiedeartikkelit edustavat tällaisia helmiä, joiden lukeminen ja saattaminen julkisuuteen tekee toimitustyöstä palkitsevaa. Ehdottomasti haluamme jakaa ruusuja kasvatustieteilijöille myös siitä, että puheenvuoro-osioon on saatu runsaasti kirjoituksia. Tähän on vaikuttanut osaltaan se, että vuosittain osastoon on määrätietoisesti myös toimituksen puolesta haettu kirjoittajia, sekä se, että kasvatustieteellisen seuran vuositeemojen ympärille on rakennettu vuosittain laajahko puheenvuorosikermä. Tämä on tuonut Kasvatukseen nähdäksemme lisää tuoreutta ja keskusteluvuutta, jos kohta varsinaista debattia lehdessä käydään sittenkin hyvin vähän. Toisaalta tässä numerossa on ilahduttavasti reagoitu aiempien numeroidemme kirjoituksiin.

Yksi syy keskustelun vähyteen saattaa olla se, että paperilehti alkaa digiaikana olla vähän hidas. Uutena avauksena otettiin keväällä 2013 käyttöön kasvatusalan tiedelehtien yhteinen Facebook-sivusto, mutta sielläkään ei ole syntynyt sen laajempaa keskustelua alamme kysymyksistä, vaikka ihmiset siellä ilahduttavan ahkerasti ovatkin vierailleet. Kolumni-palstalle olemme hankineet ”tilauskirjoituksia”, joiden joukossa on ollut todella hyviä, persoonallisia kirjoituksia. Tässä ja seuraavissa numeroissa lehden toimitusneuvoston jäsenet kantavat kortensa kolumnikekoon. Toimitusneuvostoa haluamme kiittää muutoinakin erinomaisesta yhteistyöstä ja -hengestä! Kirja-arvosteluitakin lehdellemme on tarjottu kohtuullisesti näinä kolmena vuonna, vaikka olisimme odottaneet niitä tarjottavan runsaammin. Parhaimmillaan hyvä kirja-arvostelu avaa sekä käsiteltävää teosta että sen fokuksessa olevaa tutkimusilmiötä laveamminkin.

Kolmivuotiskatsauksemme saldona ruusukimppu jää risukasaa muhkeammaksi. Kasvatuksen tulevaisuus näyttää valoisaalta, joskaan ruusutarhaa ei ole luvassa, sillä muun muassa paperijulkaisun taloudelliset ehdot kiristyvät jatkuvasti. Entä mitä odotamme seuraavalta kahdelta vuodelta? Luonnollisesti toivomme edelleen saavamme alamme eri puolia käsitteleviä, entistä laadukkaampia artikkeleita, katsaustekstejä ja puheenvuoroja, kuten myös arvosteluja kotimaisista ja kansainvälisistä kirjauduksista. Kasvatukseen kannattaa kirjoittaa yhä edelleen, mitä todentaa esimerkiksi se, että lehtemme tekstit ovat viime vuosina olleet elektronisen julkaisu-alusta Elektran luetuimpia: esimerkiksi vuonna 2013 artikkeleitamme ladattiin 18 872 kertaa. Lehden artikkeleita käytetään edelleen vilkkaasti oppi- ja valintakoemateriaaleina. Myös koosteväitöskirjoihin on lehdessä julkaistuja artikkeleita sisällytetty. Lehti tarjoaa myös muilta osin erinomaisen julkaisufoorumin nuorille tutkijoille. Ohjaajat ja vanhemmat kollegat rohkaiskoot ja ohjatkoot suojattejaan julkaisemaan yksin tai yhdessä Kasvatuksessa! Kansainvälistyvässäkkin tiedemaailmassa on voitava julkaista ja saada huomiota myös kansalliskielellä. Ne ovat olennainen osa kasvatustieteen kehitystä ja tieteen sananvapautta.